

Foto: Martijn Beekman

Nieuw zorgaanbod voor jeugdigen met ernstige gedragsproblemen

Jeugdzorg^{Plus} – drang en dwang in de jeugdzorg

Door Leonieke Boendermaker

Het besluit om onder toezicht gestelde jongeren na 2010 niet meer samen met ‘strafklanten’ op te vangen in justitiële jeugdinrichtingen heeft grote gevolgen voor de jeugdzorg en de justitiële jeugd-inrichtingen. Er ontstaat een nieuw soort zorg: Jeugdzorg^{Plus}. De justitiële jeugdinrichtingen verliezen een belangrijk deel van hun huidige populatie. En de Wet op de jeugdzorg is aangepast, waardoor nu vergaande inperkingen van de vrijheid van jeugdigen mogelijk zijn.

De afgelopen jaren hebben de media en de Tweede Kamer regelmatig aandacht besteed aan onder toezicht gestelde of onder voogdij geplaatste jeugdigen die zonder strafrechtelijke veroordeling in een justitiële jeugdinrichting verbleven. Veel jongeren kwamen door een crisisplaatsing terecht in streng beveiligde inrichtingen. Dat leidde tot harde kritiek, vanwege die strenge beveiliging, de toepassing van controlerende maatregelen zoals onderzoek aan lichaam en kleding na bezoek, en de beperkte mogelijkheden voor contact met familie. Ook het feit dat kwetsbare jeugdigen, die bijvoorbeeld mishandeld waren of een suïcidepoging hadden gedaan, in dezelfde leefgroepen verbleven als strafrechtelijk veroordeelde jongeren riep veel weerstand op. Om de achterhalen hoe die situatie is ontstaan, is een blik nodig op de achtergronden van de justitiële jeugdinrichtingen.

De justitiële jeugdinrichtingen bestaan in hun huidige vorm sinds 1990. Ze ontstonden door de omvorming van de tuchtscholen, de rijksinrichtingen en enkele particuliere tehuizen tot opvanginrichtingen en behandelinrichtingen.

Die herschikking van instellingen was een aanloop naar de invoering van de Wet op de jeugdhulpverlening. De wet maakte de provincies verantwoordelijk voor het aanbod aan ambulante hulp, tehuizen en crisisopvang in hun gebied. Daarnaast kwamen er enkele landelijk werkende specialistische tehuizen voor jeugdigen die intensieve hulp nodig hadden.

Gesloten plaatsing was alleen nog mogelijk in justitiële jeugdinrichtingen en in de kinder- en jeugdpsychiatrie. Omdat gesloten plaatsing samengaat met ingrijpende controlerende maatregelen (zoals onderzoek aan lichaam en kleding) en dwangmaatregelen (zoals beetpakken en afzondering) moest de kinderrechter de noodzaak toetsen: er was een machtiging gesloten plaatsing nodig.

Opvang of behandeling

De opvanginrichtingen zijn sinds die tijd specifiek bedoeld voor jongeren die in voorlopige hechtenis zijn genomen, een straf uitzitten – jeugd detentie – of wachten op een plaats in een behandelinrichting.

De behandelinrichtingen bieden gedwongen behandeling voor jongeren met een strafrechtelijke maatregel – Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ) – of een civielrechtelijke maatregel – ondertoezichtstelling of voogdij. Zo'n 80 procent van de populatie van de behandelinrichtingen bestaat sinds de jaren tachtig uit jongeren met een civielrechtelijke maatregel. In de opvanginrichtingen daarentegen verblijven veel minder OTS'ers en voogdijpupillen, zo'n 12 procent van de populatie, veelal vanwege diagnostisch onderzoek of omdat er nog geen plaats is in een behandelinrichting. Er is dus destijds bewust gekozen voor het samenplaatsen van jongeren met civiel- en strafrechtelijke maatregelen in justitiële jeugdinrichtingen.

In beide typen inrichtingen wonen jongeren in leefgroepen van tien tot twaalf jongens of meisjes. Ze nemen deel aan een dagprogramma dat bestaat uit onderwijs, arbeidstoeleiding, sport en een pedagogisch programma 'op de groep'. Behandelinrichtingen beschikken daarnaast over specifieke interventies, zoals therapieën en trainingen.

Beveiliging

De opvanginrichtingen zijn gesloten inrichtingen; alle voorzieningen bevinden zich in één gebouw dat beveiligd is met hoge hekken en camera's. Binnen zijn alle deuren op slot; ze zijn alleen via een centrale beveiligingspost te openen.

De behandelinrichtingen waren bij aanvang allemaal 'open'; later kwamen er ook gesloten behandelinrichtingen. In de open behandelinrichtingen zijn de gebouwen doorgaans verspreid over een groot, landelijk gelegen terrein. Er is wel enige beveiliging, om weglopen tegen te gaan. Zo is de voordeur van een leefgroep vaak op slot, zit er veiligheidsglas in de ramen en kunnen ramen niet wagenwijd open. Dit wordt in de praktijk vaak aangeduid als een 'besloten' leefgroep.

Bij de vorming van de justitiële jeugdinrichtingen zijn diverse particuliere tehuizen voor intensieve behandeling, waaronder de huidige Ottho Gerhard Heldringstichting in Zetten en de huidige Rentray-locaties in Eefde en Rekken, bestemd als 'open' justitiële behandelinrichting. Daardoor was er bij de start voldoende behandelaanbod beschikbaar.

De afgelopen vijftien jaar hebben de justitiële jeugdinrichtingen diverse ontwikkelingen doorgemaakt: schaalvergroting, capaciteitsuitbreiding van 772 plaatsen in 1990 tot 2772 plaatsen in 2007, forse bezuinigingen en een toenemende aandacht voor veiligheid. Nieuwe inrichtingen moeten voldoen aan strenge beveiligingseisen. Vanwege de expliciete pedagogische opdracht van het jeugdstrafrecht én de taak van de inrichtingen op het gebied van gedwongen behandeling zien de justitiële jeugdinrichtingen zichzelf niet graag aangeduid als jeugdgevangenis. Door de toenemende beveiliging hebben de gesloten inrichtingen – zowel de opvanginrichtingen als de gesloten behandelinrichtingen – echter onmiskenbaar het uiterlijk van een gevangenis gekregen.

Capaciteit

Al snel na de start eind jaren tachtig signaleren de justitiële jeugdinrichtingen dat er veel vraag is naar plaatsen in de behandelinrichtingen. Onderzoek van Van der Laan en anderen (1992) laat zien dat binnen het provinciale zorgaanbod geschikte hulp ontbreekt voor een bepaalde groep. Jongeren van rond de 16 jaar, met ernstige gedragsproblemen, die weglopen, zwerven, delicten plegen of drugs gebruiken en afkomstig zijn uit gezinnen met veel problemen, blijken

moeilijk onder te brengen. Ze worden veelvuldig overgeplaatst en komen uiteindelijk met een machtiging gesloten plaatsing via de kinderrechter in een justitiële behandelinrichting terecht. Door de jaren heen neemt de vraag naar plaatsen voor gedwongen behandeling voor dit soort jongeren toe. Die toenemende vraag speelt een rol in de forse groei van de capaciteit van de justitiële behandelinrichtingen.

In dezelfde periode is er steeds meer maatschappelijk debat over de beveiliging van de samenleving tegen veelplegers en jongeren die ernstige delicten plegen. Daardoor komt er een voorrangregeling: jongeren die door de strafrechter worden geplaatst, krijgen voorrang boven jongeren met een civielrechtelijke maatregel.

Eind 1999 ontstaat er een heftige discussie in de media en de Tweede Kamer als blijkt dat een paar maal achter elkaar een OTS'er met een machtiging gesloten plaatsing niet geplaatst wordt omdat een 'strafklant' voorgeat. Een kinderrechter vraagt rond die tijd aandacht voor meisjes die bij gebrek aan gesloten opvangplaatsen onder druk van loverboys in de prostitutie terechtkomen.

De Tweede Kamer vraagt de regering om een noodoplossing, zodat jongeren zo nodig binnen een week een gesloten plaats kunnen krijgen. Die oplossing vindt de regering in het opstellen van een voorrangregeling voor jongeren die voldoen aan bepaalde criteria. Jongeren die slachtoffer zijn van gedwongen prostitutie, mishandeling of seksueel geweld, die bescherming nodig hebben tegen zichzelf of die in risicovolle omstandigheden verkeren, worden binnen een week geplaatst. Het gaat dan om een crisisplaatsing; de gezinsvoogd en de inrichting moeten binnen zes weken met een andere oplossing komen.

Groei

Vanaf dat moment neemt het aantal aanvragen voor gesloten plaatsing enorm toe. Het aantal civielrechtelijke geplaatste jongeren in de opvanginrichtingen groeit. Zij hadden immers altijd al civielrechtelijk geplaatst in huis, maar in veel kleinere aantallen. In 1992 ging het om zo'n 40 jongeren en in 1998 om 181; na de afspraken over de crisisplaatsingen neemt hun aantal toe tot 1.306 in 2007. Niet langer worden 'alleen' jongeren met ernstige gedragsproblemen, die weglopen, zwerven, delicten plegen of drugs gebruiken bij de behandelinrichtingen aangemeld. Ook jongeren in risicovolle omstandigheden komen er nu terecht.

Voor de inrichtingen is dit deels een nieuwe doelgroep. Al snel blijkt dat gezinsvoogden te weinig tijd hebben om intensief met de ouders en de jeugdige te werken aan een oplossing. Ook de inrichtingen missen de middelen om intensief met jeugdigen en ouders aan de slag te gaan en de problemen binnen zes weken op te lossen. Zij bieden crisisopvang, geen crisisinterventie. Jongeren gaan in de inrichtingen weliswaar naar school en nemen deel aan het pedagogisch programma op de leefgroep. Voor het oplossen van een crisis is echter meer nodig. Zo zien ouders hun kind geplaatst in een streng beveiligde justitiële opvanginrichting, tussen jongeren in voorlopige hechtenis of detentie, terwijl er naar hun idee 'niks gebeurt' met hun kind.

Druk

In 2004 neemt de druk om tot een oplossing te komen toe. Allereerst publiceren de kinderrechtvaarders een manifest waarin zij wijzen op het gebrek aan mogelijkheden voor intensieve hulp aan jongeren met ernstige gedragsproblemen. Eind januari spreekt het VN-Comité voor de Rechten van het Kind Nederland aan op zijn samenplaatsingsbeleid: het Comité beveelt aan te voorkomen dat jeugdige anders worden gedetineerd samen met kinderen die wegens gedragsproblemen zijn opgenomen. En de Nationale Ombudsman publiceert een rapport naar aanleiding van een klacht over de langdurige crisisplaatsing – tien maanden – van een meisje van 12 jaar.

De Ombudsman concludeert in zijn rapport dat de verblijfsduur bij crisisplaatsingen doorgaans te lang is: in 2003 was de gemiddelde duur 4,5 maand, veel langer dan de afgesproken zes weken. Dat er tijdens de crisisopname geen behandeling plaatsvindt, vindt de Ombudsman begrijpelijk: de opvanginrichtingen zijn daar niet voor bedoeld en niet op toegerust. De Ombudsman acht het echter onjuist dat er niet wordt begonnen met behandeling als het verblijf langer duurt dan de afgesproken zes weken en oordeelt dat de minister van Justitie tekortschiet in het treffen van maatregelen om het probleem op te lossen.

Onderzoek

Ook worden er begin 2004 twee onderzoeken afgerond naar OTS'ers in de opvanginrichtingen. Het gaat ten eerste om een onderzoek naar de ervaringen van jongeren en hun ouders met het 'samenplaat-

sen' (Goderie e.a., 2004). Daaruit blijkt dat de meeste ouders het eens zijn met het verblijf van hun zoon of dochter in een gesloten inrichting. Zij hadden zich alleen niet gerealiseerd dat een gesloten plaatsing synoniem is met opname in een justitiële jeugdinrichting en dus betekent dat hun kind samen met strafrechtelijk veroordeelden in één groep of gebouw verblijft. Dat vinden de ouders niet rechtvaardig. De onderzoekers adviseren het samenplaatsingsbeleid te beëindigen. Ze concluderen dat er een noodzakelijke schakel ontbreekt in de hulpverleningsketen: gesloten crisisopvang en gesloten behandelplaatsen voor OTS'ers.

In het tweede onderzoek is nagegaan wat voor jongeren aangemeld worden en wat voor zorg en hulp de crisisgeplaatste jongeren nodig hebben (Boendermaker e.a., 2004). Het blijkt voornamelijk te gaan om jongeren met ernstige gedragsproblemen, zoals oppositioeneel opstandig en antisociaal gedrag, gecombineerd met internaliserende problemen zoals depressieve klachten, angst of traumatische ervaringen, of veelvuldig druggebruik. Eén op de vijf jongeren is licht verstandelijk gehandicapt.

Ook deze onderzoekers concluderen dat er nieuw zorgaanbod nodig is. Ze denken aan nieuwe tehuizen of pleeggezinnen die intensieve hulp en begeleiding bieden; aan intensieve gezinsbehandeling; aan crisisinterventie en diagnostiek, deels in een gesloten setting; en aan onderdak op een geheim adres. Voor een relatief kleine groep achten de onderzoekers een langduriger verblijf en behandeling in een gesloten setting nodig.

Om deze moeilijk te hanteren jongeren de juiste hulp te bieden is volgens de onderzoekers een combinatie nodig van kennis en ervaring uit de kinder- en jeugdpsychiatrie, de jeugdzorg, de instellingen voor licht verstandelijk gehandicapten en de justitiële jeugdinrichtingen. Naast dat nieuwe zorgaanbod achten ze nadrukkelijk een investering nodig in de reguliere jeugdzorg. Die moet beschikken over meer kennis en vaardigheden om met jongeren met gedragsproblemen om te gaan, om te voorkomen dat instellingen hen zien als 'te moeilijk' en hen overplaatsen of naar huis sturen. De roep om geslotenheid is volgens de onderzoekers voor een groot deel gebaseerd op onmacht om met deze jongeren om te gaan. Ze vinden niet zozeer geslotenheid nodig, maar vooral intensieve hulp en begeleiding.

Nieuw zorgaanbod

In 2004 besluiten de bewindslieden van Justitie en VWS nieuw zorgaanbod te creëren en het samenplaatsen in alle justitiële jeugdinrichtingen te beëindigen. De justitiële jeugdinrichtingen verliezen daarmee hun functie in het stelsel van jeugdzorg. Jongeren met ernstige gedragsproblemen zullen niet langer in een justitiële jeugdinrichting geplaatst mogen worden. Een wetswijziging moet gedwongen behandeling en toepassing van controlerende maatregelen in een gesloten jeugdzorgvoorziening mogelijk maken.

Niet alleen de crisisplaatsingen in de opvanginrichtingen worden beëindigd, ook de behandeling van civielrechtelijk geplaatste jongeren in justitiële behandelinrichtingen moet stoppen. Omdat deze principiële keuze leidt tot een omvangrijke operatie waarbij een groot aantal jongeren onderdak moet krijgen in een niet-justitiële voorziening, wordt de mogelijkheid tot plaatsing in de jeugdinrichtingen niet per direct opgeheven.

De bewindslieden maken bekend dat er tussen 2005 en 2010 nieuw zorgaanbod beschikbaar komt. Vanaf 1 januari 2010 kunnen civielrechtelijk geplaatsten alleen in zeer hoge uitzondering in de justitiële jeugdinrichtingen terecht. De justitiële jeugdinrichtingen zullen na die datum in principe alleen strafrechtelijk geplaatste jongeren herbergen.

Samenwerking

Zorgaanbieders mogen plannen indienen voor het opzetten van nieuw zorgaanbod voor jongeren met ernstige gedragsproblemen. Om in aanmerking te komen voor financiering dient er sprake te zijn van intersectorale samenwerking tussen de jeugd-ggz, de lvg-instellingen, de jeugdzorg én de justitiële jeugdinrichtingen.

In 2005 komen de eerste plaatsen beschikbaar. Het gaat om twee kleine leefgroepen voor kinderen tot en met 12 jaar met ernstige gedragsproblemen bij Horizon Jeugdzorg en Onderwijs in Rotterdam. In 2006 en 2007 komen er plaatsen in andere voorzieningen bij; eind 2007 zijn acht nieuwe initiatieven ‘in bedrijf’. Diverse andere zijn nog in voorbereiding.

De nieuwe initiatieven zijn bijna allemaal het resultaat van intersectorale samenwerking. De gebouwen waarin zij gehuisvest zijn, zijn veel minder beveiligd dan de gesloten justitiële jeugdinrichtingen. Het gaat om ‘besloten’ gebouwen. Sommige nieuwe tehuizen

zijn wel omgeven door een hek, maar dat is veel minder hoog dan in een justitiële inrichting (zie kader).

Naast het nieuwe residentiële zorgaanbod financiert het programmaministerie voor Jeugd en Gezin de landelijke implementatie van twee vormen van intensieve ambulante gezinsbehandeling: MultiSysteemTherapie (MST) en *Functional Family Therapy* (FFT). MST richt zich op het gezin en zijn sociale omgeving. Niet alleen ruzies en andere problemen in het gezin worden aangepakt, maar ook problemen op school of de omgang met ‘verkeerde vrienden’. Bij FFT is de hulp meer gericht op het gezin zelf en de relaties binnen het gezin.

Overzicht nieuw zorgaanbod Jeugdzorg^{Plus} eind 2007

Doen wat werkt (Groningen/Friesland/Drenthe)

Operationeel sinds januari 2006 (ambulant aanbod) en juli 2006 (residentieel aanbod).

Er zijn 38 plaatsen voor intensieve ambulante gezinsbehandeling: 15 plaatsen voor MultiSysteemTherapie (MST) en 23 voor *Functional Family Therapy* (FFT).

Er is één leefgroep voor crisisinterventie, en twee voor besloten behandeling. Er verblijven acht jongens en meisjes samen in een leefgroep. De crisisinterventie, Time-out genoemd, is voorlopig gehuisvest in Het Poortje in Groningen. Alle voorzieningen inclusief school bevinden zich hier in een sterk beveiligd gesloten gebouw. De besloten behandelgroepen zijn gehuisvest in een besloten gebouw zonder geen hek, in combinatie met voorzieningen en school in de omgeving.

Hand in Hand (Zuid-Holland)

Operationeel sinds december 2005.

Zorgprogramma van Jongerenhuis Harreveld en Horizon Jeugdzorg en Onderwijs.

Er is één besloten groep van 10 jongens bij Harreveld; Horizon Rijnhove heeft open groepen voor 24 jongens in Alphen aan den Rijn. In Harreveld zijn alle voorzieningen in een klein gesloten gebouw en vindt het onderwijs plaats op het terrein. Bij Horizon zijn de open leefgroepen op het terrein en het onderwijs op het terrein en daarbuiten.

Horizon besloten groep (landelijke bestemming)

Operationeel sinds mei 2005.

Het enige besloten zorgaanbod voor kinderen van 9 tot 12 jaar. Twee leefgroepen en onderwijs in een besloten gebouw; zodra het mogelijk is, gaan de kinderen elders op het terrein naar school. Vijf jongens en meisjes wonen samen in een leefgroep.

De Juiste Hulp (landelijke bestemming)

Operationeel sinds december 2005.

Er is begonnen met vijftig plaatsen. De omvang van de groepen verschilt en bestaat minimaal uit acht jongens. De leefgroepen bevinden zich op een open terrein. Onderwijs en voorzieningen voor vrijetijdsbesteding bevinden zich op het terrein.

De Koppeling (Amsterdam, Noord-Holland)

Operationeel sinds juni 2007. Er zijn acht leefgroepen, waaronder twee voor jongeren die jeugdpsychiatrische zorg nodig hebben. De groepen bestaan uit acht jongens of meisjes; er is één gemengde groep. Alle voorzieningen bevinden zich in een gesloten gebouw.

Paljas Plus (Brabant, Limburg, Zeeland)

Operationeel sinds oktober 2005.

Er zijn vijf besloten leefgroepen, twee groepen van tien jongens, één groep van tien meisjes en twee gemengde groepen voor vijf jongens en meisjes. Paljas Plus werkt met twee locaties. De voorzieningen zijn in een gesloten gebouw op een open terrein met paviljoens. Het onderwijs is eerst intern, later op het terrein; voor de vrijetijdsbesteding wordt gebruikgemaakt van de faciliteiten van de reguliere groepen.

Jeugdzorg extra (Haaglanden, Rotterdam, Zuid-Holland)

Operationeel sinds eind 2007.

Er zijn zes leefgroepen met in totaal 50 plaatsen: 26 jeugdzorgplaatsen en 24 jeugd-ggz-plaatsen. Eén leefgroep is bestemd voor crisisinterventie, de andere zijn behandelgroepen. De groepen bestaan uit acht of negen jongens en meisjes. Er is een groep voor alleen meisjes. De groepen bevinden zich in een gesloten gebouw.

Moeder en Kindhuis (landelijke bestemming)

Operationeel sinds 2007.

Het Moeder en Kindhuis, onderdeel van Rentray, bevindt zich in Zutphen. Er zijn vijf plaatsen voor tienermoeders die een veilige plek nodig hebben om te leren zelfstandig te wonen en de zorg en opvoeding van hun kind te dragen.

In voorbereiding (Randstad)

Er zijn nog 118 plaatsen in voorbereiding, waarvan een deel bij Transferium Jeugdzorg (Noord-Holland). Daar komen acht leefgroepen voor acht jongens en meisjes. Alle voorzieningen zullen zich in een gesloten gebouw bevinden, maar per individu wordt meer bewegingsvrijheid in het gebouw en daarbuiten mogelijk.

Om in de behoefte aan capaciteit te voorzien worden naast het nieuwe aanbod zeven justitiële behandelinrichtingen aangewezen die de komende jaren overgaan van het ministerie van Justitie naar het programmaministerie voor Jeugd en Gezin. In totaal gaat het om 782 plaatsen. Daarbovenop worden de komende jaren nog zo'n 250 plaatsen overgeheveld, van één of meerdere inrichtingen, tot een totaal van ruim duizend plaatsen. Het gaat vooralsnog om drie gesloten behandelinrichtingen en verder om 'open' behandelinrichtingen (zie overzicht).

Voor deze inrichtingen verandert de populatie niet veel. Zij hadden altijd al rond de 80 procent civielrechtelijk geplaatsten in huis. Voortaan ontbreken bij hen de jongeren met een strafrechtelijke maatregel tot gedwongen behandeling.

Justitiële jeugdinrichtingen die Jeugdzorg^{Plus} worden

<i>Per 01-01-2008</i>	<i>Aantal plaatsen</i>
OGH (Zetten)	151
Het Keerpunt, open gedeelte 'Icarus' (Cadier en Keer)	50
Harreveld, locatie Alexandra (Almelo)	72
Het Poortje, locatie de Waterpoort (Groningen)	144
Rentray, locatie Eefde (Eefde)	119
<i>Totaal</i>	<i>536</i>
<i>Per 01-01-2009</i>	
De Heuvelrug, locatie Lindenhorst (Zeist)	54
Den Engh, locaties Ossendrecht en Den Dolder	192
<i>Totaal</i>	<i>246</i>
<i>Per 01-01-2010</i>	
Nog nader te bepalen, circa 250 plaatsen	Circa 250
<i>Totaal</i>	<i>Circa 1032</i>

De justitiële jeugdinrichtingen verliezen daarmee de komende jaren bijna de helft van hun 2.772 plaatsen. Ze concentreren zich voortaan op jongeren die door de strafrechter zijn geplaatst.

Wetswijziging

Hoewel het nieuwe zorgaanbod niet geheel bestaat uit gesloten voorzieningen, vindt de hulpverlening wel plaats met 'drang en dwang'. De plaatsingen in de justitiële jeugdinrichtingen ontstonden uit behoefte aan geslotenheid, om weglopen te voorkomen, en

uit behoefte aan de toepassing van controlemaatregelen – onderzoek aan lichaam of kleding – en dwangmaatregelen – plaatsing op kamer of in een afzonderingsruimte. Dergelijke maatregelen waren tot 1 januari 2008 alleen mogelijk binnen de justitiële jeugdinstellingen en de kinder- en jeugdpsychiatrische voorzieningen, op basis van de Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen en de Wet bijzondere opnemings psychiatrische zorg. Om gedwongen behandeling binnen Jeugdzorg^{Plus} mogelijk te maken, is de Wet op de jeugdzorg gewijzigd. De wetwijziging is op 18 december 2007 in de Eerste Kamer aangenomen en op 1 januari 2008 in werking getreden.

De kern van de wijziging is dat nu ook in de Wet op de jeugdzorg de bepaling is opgenomen dat de kinderrechter op verzoek een machtiging kan verlenen voor gedwongen opname in een gesloten accommodatie. Dit betekent dat, anders dan voorheen, aanbieders van jeugdzorg gesloten voorzieningen mogen beheren en daar jeugdigen mogen onderwerpen aan controlerende maatregelen.

De kinderrechter geeft die machtiging alleen als hij vindt dat de jeugdige ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen heeft die zijn ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren. Bovendien moeten die problemen plaatsing noodzakelijk maken om te voorkomen dat de jeugdige zich onttrekt aan de zorg die hij nodig heeft, of daaraan door anderen wordt onttrokken.

De machtiging kan ook worden verstrekt zónder ondertoezichstelling. Degenen die het gezag uitoefenen moeten dan wel instemmen met de plaatsing. Ouders kunnen dus zelf vragen om gesloten plaatsing. Voorheen moesten zij een kindbeschermingsmaatregel uitlokken omdat er anders geen wettelijk kader was voor een gesloten plaatsing.

Hulpverleningsplan

Het hulpverleningsplan van een jeugdige binnen Jeugdzorg^{Plus} kan maatregelen bevatten die zijn vrijheden binnen de accommodatie beperken, tegen zijn wil of tegen de wil van degene die het gezag over hem uitoefent. In het hulpverleningsplan moet dan staan welke maatregelen in welke omstandigheden toegestaan zijn. Mogelijke maatregelen zijn:

- het verbod zich op te houden op in het hulpverleningsplan aangegeven plaatsen, inclusief de tijdstippen waarop dat verbod geldt;
- tijdelijke plaatsing in afzondering;
- tijdelijke overplaatsing binnen de accommodatie of naar een andere accommodatie die is aangewezen voor gesloten jeugdzorg;

- vastpakken en vasthouden.

Deze maatregelen mogen worden toegepast om te voorkomen dat de jeugdige zich onttrekt aan de noodzakelijke jeugdzorg, voor de veiligheid van de jeugdige of anderen, of ter handhaving van de huisregels.

In het hulpverleningsplan kunnen ook hulpverleningsprogramma's worden opgenomen waaraan de jeugdige moet meewerken. Hieronder valt het moeten accepteren van geneeskundige behandeling, zoals het toedienen van medicijnen. Daarnaast kan het hulpverleningsplan het bezoek, het brief- en telefoonverkeer en het gebruik van andere communicatiemiddelen beperken.

Tot slot kunnen in het hulpverleningsplan controlemaatregelen worden opgenomen, namelijk:

- onderzoek aan lichaam en kleding;
- onderzoek van urine op aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen;
- onderzoek van de kamer van de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen die hij niet in zijn bezit mag hebben;
- onderzoek van poststukken afkomstig van of bestemd voor de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen, doch slechts in aanwezigheid van de jeugdige.

Voor alle maatregelen geldt dat ze slechts in het behandelplan opgenomen kunnen worden indien dat nodig is om het uiteindelijke doel van de plaatsing te realiseren.

In ontwikkeling

Bijzonder is dat de nieuwe initiatieven voortkomen uit intersectorale samenwerking en vanaf het begin ondersteund worden door een ontwikkel- en onderzoeksproject gefinancierd door ZonMw (lees meer over dit onderzoek op pagina 55 van dit nummer).

De komende tijd moet duidelijk worden hoe de toestroom van jeugdigen zich ontwikkelt. Om te garanderen dat Jeugdzorg^{Plus} gebruikt wordt door de jongeren voor wie het is bedoeld, blijft tot 2010 de centrale plaatsing bestaan die ook gold voor plaatsing in de justitiële jeugdinrichtingen. Als bureau jeugdzorg een indicatie heeft verstrekt en de kinderrechter een machtiging heeft uitgesproken, plaatst het bureau individuele jeugdzaken van de Dienst Justitiële Inrichtingen de jeugdige in een voorziening voor Jeugdzorg^{Plus}.

Het nieuwe zorgaanbod is nog volop in ontwikkeling. Omdat er zo snel mogelijk capaciteit beschikbaar moet komen, zijn diverse zorgaanbieders begonnen met één of twee groepen, waarbij het aantal

plaatsen de komende jaren langzaam zal toenemen. De komende jaren zal duidelijk worden wat de hulp in de nieuwe instellingen inhoudt en welke interventies er – naast het verblijf in de leefgroep en de deelname aan onderwijs – beschikbaar zijn.

Verder lezen

- Boendermaker, L., Eijgenraam, K. & Geurts, E. (2004). *Crisisplaatsingen in de opvang-
inrichtingen*. Utrecht, NIZW. Te downloaden via www.nji.nl > Publicaties > Jeugdzorg >
Justitiële hulp.
- Boendermaker, L. & Bruinsma, W. (2007). *Aanbieders van gesloten jeugdzorg. Een overzicht van de
stand van zaken. Verslag van de kenniskring gesloten jeugdzorg december 2006–mei 2007*. Utrecht,
Nederlands Jeugdinstituut. Te downloaden via www.nji.nl > Publicaties > Jeugdzorg >
Justitiële hulp.
- Es, A. van & Hulsebos B. (2005). *Onschuldig achter de tralies. Het eindstation van de jeugdzorg*.
Amsterdam, uitgeverij Contact.
- Goderie, M., Steketee, M., Mak, J. & Wentink, M. (2004). *Samenplaatsing van jongeren in justi-
tiële jeugdinrichtingen*. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut. Te downloaden via
www.verwey-jonker.nl > Publicaties > Programma II, Jeugd, opvoeding en onderwijs;
publicaties 2004.
- Laan, P.H. van, Verwers, C. & Essers, A.A.M. (1992). *Moeilijk plaatsbare jongeren. Een onderzoek
naar plaatsingen en pogingen tot plaatsing in tehuizen van OTS-pupillen in de leeftijd van 12 tot 17
jaar*. Arnhem, Gouda Quint.
- Ordina (2008). *Streefbeeld Jeugdzorg^{Plus}*. Utrecht, Ordina. Te downloaden via [www.jeugd-
zorgplus.nl](http://www.jeugd-
zorgplus.nl) > Publicaties.
- Tilanus, C.P.G. (1994). *Jeugdhulpverlening en de overheid*. Utrecht, SWP. ISBN 9789066651364.
- Tweede Kamer, *Besluit tot scheiding straf en civielrechtelijk geplaatsten*. Brief 1 juli 2004,
vergaderjaar 2004–2005, parlementaire publicatie 28741, nr. 8. Te downloaden via
<http://parlando.sdu.nl>.
- Tweede Kamer, *Wijziging wet op de jeugdzorg*. Vergaderjaar 2005–2006, parlementaire publi-
catie 30644, nummer 1 (wetswijziging) en nummer 3 (memorie van toelichting). Te
downloaden via <http://parlando.sdu.nl>.
- www.jeugdzorgplus.nl
- www.zonmw.nl > Programma's > Jeugd > Zorg voor Jeugd > Deelprogramma's > Innovatie-
programma voor MST en FFT.

Leonieke Boendermaker (l.boendermaker@nji.nl) is medewerker van de afdeling Jeugd
en Opvoeding van het Nji Kenniscentrum.